

dino o vjerovanju u neiscrpnost izmišljanja i kombiniranja. Ta čuda ili iznenadjenja samo su funkcije simboličkog metaforičkog govora, kojim pjesnik donosi prirodu pjesme. „Metaforički je jezik rezultat nesrazmjera između čovjekovog kratkog života i golemog i dugoročnog zadatka koji on sebi postavlja. Zbog toga on mora promatrati stvari oštro kao orao i saopćavati svoju viziju u bljeskovima, koji se mogu neposredno razumjeti. To upravo i jest poezija. Natpisane ličnosti upotrebljavaju metafore, kao stenografsku duhu!“ (Boris Pasternak: *O prevođenju Shakespearea*). Ako ovaj nazor o prirodi i funkciji metafore prihvatiemo (razlozi mogu biti mnogobrojni), onda se odjednom nadjemo osamijeni pred nerješivom sfinxom većeg dijela barokističke poezije, čiji je daleki izdanak i Goloba lirika. Pjesništvo na pr. za Gongor nije bilo opisivanje, za njega je tajna pjesništva ležala u svjesnoj želji da se sustina njegovog rječnika što više udalji od vanjskog, od normalnog. U tom slučaju mi o pjesniku ne govorimo kao o gospodaru nad prirodom, ali ipak on i dalje „ostaje neognaničeni vladar nad samotnim egzistirajućim redovima“. Nepriskosnoveni autonomiju prirodnog reda koji klasična poezija cijeni iznad svega ovo pjesništvo zamjenjuje subjektivnim antinomijama u poretku i značenju. Zamjene nisu slučajne, šta više one su čak i nužne, jer iznenadjući oblici koji iz njih proizlaze ne smiju biti čvrsti, jer su neophodni da doživimo polimorfnost i višečnost koju isjavaju. Posvećeni poredkom, to je klijuci koji nam otvara tajnu evociranja stanja, predmeta, riječi i šumova koje iznova valju stvoriti da bismo ih u uvjek ispočetka sa alkemističkom uporombom tunaci.

*Ovaj malo plać koji poznajem
neće me vratiči
u blizinu čuda.*
(Zv. Golob: *Noč*)

7. Lirski umnom Mallarme-ju koji je pjesmi uvijek dodavao nešto malo nejasnoće, poznato nije moglo biti čudno. Pjesniku nije cilj nekome nešto predstaviti već sebe upoznati. „U poeziji treba uvijek tajne, a cilj je književnosti evocirati predmete.“

Ne slikajući stvari, već efekte koje one proizvode riječi idu ispred naših senzacija, one već postoje ali mi ih doživljavamo kao još neslušanu melodiju našučivanih analogija.

Svako pjesništvo ima manje ili više razvijen sistem vlastitih značenja riječi. Njihovo značenje, prema E. Cassireru, može biti dvojako — kao prirodnici i kao umjetni red simbola. Sistemom udržavanja, te prevođenjem na stručni jezik, zamjenom mješta neke konstantne terminologije postaje poezija:

*Hoću da vidim tijelo Crnog čovjeka na petoj stranici Anatomijske, prepone njegovo srce,
dragocjenu krv
kako se zatvara u krpotok
[svojenjima venas,
ruke koje su nosile križ
i triput pod njim pale
oci koje su gledale zaprepastenu [fatu Jugu
prste koji su brojali mrtve, slike
[lkoje su vidale život,
ubrege koje su urinirale krv na
Isramotnom stupu Dizle...
(Zv. Golob: Anatomijski atlas)*

Poezija je želja — pjesma je pak nada. Svaka bezbitnost prema djelu može biti katastrofalna, jer djelo zahtijeva pominju pri čitanju, budući da iz riječi može stajati hladno ništavilo. Hegel je ovo pisanje čak i u svojoj Estetici: „U tom pogledu može izgledati da umjetnost nije vrijedna naučnog razmatranja, jer ostaje samo dopadljiva igra; pa i kada ide za ozbiljnim ciljevima ipak protivureči prirodi tih ciljeva, uopće stojeci u službi igre tako i ozbiljnog i može se samo varkom i prividom kao elementom svoga postojanja i sredstvom svoga „djelovanja“. Međutim, fantazija je slobodnija i od same prirode — pogledajmo samo značaj arabeske.

Prekorčivši barijeru konvencionalnih znakova pjesnička stvarnost počinje upravo tamо gdje će se, da se opet obratimo Hegelu: „prava stvarnost nači tek s

one strane neposrednosti osjeta i vanjskog predmeta“. Taj odnos između objektivnih konstanti i subjektivnih devijacija znakova u pjesništvu Zvonimira Goloba nije određen ničim drugim no već spomenutim sistemom udržavanja i sinestetskog prevodjenja. Otkrivajući verbalnu imaginaciju kao voljnu halucinaciju riječi mi ujedno otkrivamo i tajnu ovog pjesništva o kojoj možda najčešće govoriti pozanti stih američke pesnikine, prema kojoj pjesnici stvaraju „imaginarnе vrtove s realnim žabama“.

Da bi pjesma bila — pjesnik organizira porekak jednog lingvističkog kožnosa u kojem semantička značenja dobivaju ulogu lirske ekvivalentnosti. Ustvari, to riječi ovoj pjesništvo ostaju i dalje između logičkog i transemocionalnog značenja. Semantička rasipanje otvara niz konvencionalnih metafora umjesto očekivanog slijedenja iznenadjenja kojima nedostaje neiskorištenost.

*Volti darivanju
jer me napuštaju
natlk sljunku
i pjesničku obalu.
Ja sam onaj drugi,
a ti vec pretvaraš
ruke u ruke
odsutne zauvijek.*
(Zv. Golob: Igra)

8. Dok je neko pjesnik pridrom nadahnuta bio siguran da je pjesništvo imanentno transcendentalni kvalitet, danas poslije iškustva cijelog evropskog modernizma preostaje nam samo vjerovati da je poezija u modernoj pjesni transmisionalno kretanje riječi koje ne označuju, već samo evociraju i sugeriraju. Ovo se narocito odnosi na psihologističku iškustva i poeziju, na ono pjesništvo koje imaginativni dozivljava uvijek prevodi na simbolicki rječnik određen za empirijsku iškustva predstavljajući ga kao fenomen nestvarnog.

Pjesnikov odnos prema predmetima pjesme nije jednostavan, zasnovan na principu uživljavanja, on je preciozan i zasniva se na nizu literarnih preokupacija koje asocira svojom pjesmom. On nikada ne polaze račun o svojoj lirske ideji, njemu se čini posve dovoljno otkriti splet asocijacije jer je uverjen da je do kraja izrazio čulnu opijenost i opsesivnost riječima. Ovaj stav otvara da jezik apstrakcija, kao i govor egzistencijalnih stanja nisu nepresusni izvori izmišljanja u koje to pjesništvo toliko nade polaze. Zato pjesnik sve češće pribjegava prividnom izmišljaju, koje nije ništa drugo nego nizanje parodaksalnosti u muzičke serije strofa.

*Lještici zapleteni u korićenju
[magle
oprastaju se od svoga maloga
i brijest, jablan i deverika
spominju twoje ime svakog
Iprolijeća.
Okreni se još jednom,
da bi te upamtje spužve po
[kojima hoda
i probodi iglama od sapunice
ugaseno rame kriješnicu
zadelenih brašnom i jantarom.
(Zv. Golob: Ode Juri Kaštelanu)*

Međutim, koliko god bilo momotonu ponavljanje parodaska, s druge strane Golob se dosta svježe i funkcionalno obraća i služi egzotikom. Ovo je osobito izraženo u cijeloj poemi *Afrika*, koja je zasnovana i postoji samozbog svoje egzotičnosti, a nikako zbog humanizma koji je i u svuši čitatominski da bi u svijetu s toliko razvijenim ekonomskim naukama mogao djelovati ozbiljno, ili vidovito prorocki.

Nesigurnost i opravданo pozivanje na pjesničku vjerodostojnost označenog pjesnik prekriva gustim koprenama retorskih oblika, gestovano muzičkim koristenjem riječkih, gotovo neobičnih riječi, te bogatim sugeriranjem vizuelnih dogadjaja. Prividna, zgoljna sigurnost sugerirana ozbiljnim elegijskim tonom samo nas još više dovodi u nedoumici pred novim, onim pravim bitnim smislotom Golobovog pjesništva koje leži sakriveno u jednom tihom glasu koji priča o čudu i smrti.

*Kraj tebe prolaze crne lastavice
skrivene u tistim koja me plasti,*
(Zv. Golob: *Jednostavna smrt II*)

9. Sveti poezije oduvijek je tajnjovit i u sebi nosi mnoge oso-

bine jednog dubokog nesporazu ma koji mnogi pjesnici i kritičari pokušavaju razrijeti strasni i vrtoglavim poniranjem u tajne, drugi smatraju taj isti kožmos samo nizom matematičkih skupula. Međutim, kada je riječ o poeziji Zvonimira Goloba teško se odlučiti koji polaritet bolje ilustrira to stanja racionalne fantazije. Sigurno smo da je jedan od osnovnih poticaja pjesnikovog dozivljaja svijeta jedan hibridni osjećaj stvarnog i izmišljenog kao realiju pjesme. Za pjesnika „Afrike“ poezija znači stvarno s metaforičkim značenjem.

Sa stanovišta tradicije ova težnja znači veliki skok, i smjelo odbacivanje opisivanje, kao i upućivanje na nekomunitativnost, koju ovo pjesništvo potajno ali uporno propagira tvrdi djelem da se prava pjesnička stvarnost nalazi u tamnoj komori mozga. Poezija za Zvonimira Goloba patetička māstana o oblicima čuda koje se radja iz kontrakcije riječi pri čemu prevladava muzičko nad semantičkim značenjem.

*Stvorena od sna i za san
ti me zauzvijas
pred vratima jednostavne smrti
i ja se pretvaram
u ptice
koja se vrata tezoru.
Tvoje ime, taj pisac našak srebru
osuđujem u grlu jasnih prepeplica,
leptiru vječnome
to je noć koja otvara oči
i vatri sigurnih proleća.*
(Zv. Golob: *Jednostavna smrt I*)

Ova pjesma predstavlja možda najupečatljiviji primjer ovog pjesništva i ilustrira mnoge tvrdnje već do sada izrečene. Njena prividna celovitost u prvoj verziji (u knjizi „Nema sa koji te može zamjeniti“) raspala se, stihovi su postali funkcionalniji tek seda vidimo onu duboku nedoumici između ljepote i optimizma s jedne strane, te očajanja pred oblikom čiji je smisaoapsurd.

10. Poetika nadrealizma bila je zasnovana na apsurdnu situaciju, poetika Zvonimira Goloba dobrim dijelom kultivirana bila je baštinu ove posljednje pjesničke škole traži apsurd u sferi stanja. Nadrealizam u svojoj klasičnoj formi otkriva taj apsurd svog pjesničkog zanimanja naturalistički grubo, s otvorenom gestom revolta, dok veći dio modernističke poezije naših svremenika sugerira apsurdni značaj svoga kaviranja. Pravim nadrealistima važnija je bila tajna života, pjesničima hipertrifirane sličitosti važnija je tajna pjesništva. Upravo ova činjenica upoznava na izvjesno prihvatanje simbolističke tradicije, kao jedine ontološke mogućnosti izjednačenja u pjesmi. Takav pjesnik ukoliko mora sekularizirati svoje pjesništvo jasnoćom radnje pribjegava ekskluzivnom obožavanju esoteričkih znakova. Zato nije rijetkost da upravo kod takvih pjesnika predmet pjesme postaju i najbanalnije slike introspekcije. Dok nam je u kome još i nedostatak egzistencijalne pouzdanoći, postaje nam jasno zašto je metoda tog pjesništva jedan neprekidni eksperiment nad riječima, slikama nad tradicionalnim smislom poezije.

11. Manjina oživljavanja nekog u memoriji zatoljbenog čuda neophodno se povezuje s nekim budućim ritualom. I zaista, cijeli pjesnički postupak ovog liričara zasnovan je na jednoj ritualističkoj koncepciji. Međutim, uokolo smisla ostane i suviše privatnog značaja, onda unijete poezije susrećemo obozavanje kao niz skuplavača čija je svrha već odatljivo zaboravljena. Tada mi više ne možemo govoriti da pjesnik sugerišu obziranju riječi sa stvarima, emocija sa slikama. Iako je poezija Zvonimira Goloba izraziti tip pjesništva slika konstruiranih na temelju empirijskog iškustva (percipiranje ili pak poznavanjem literature) njeni predmeti nisu odnosi preneseni iz stvarnosti, nego senzibiliteti s odre-

SVETA PTICA

Telo se veseli u vrtu

Od dodira sa čvrstim ružama

lete iskre

Koje si more preleta

pa dolazi zadihana

Ne prskaj me vatrom

Oh

ne otvaram se za tebe

Grakni kao pred nevreme

stvori vetrar

Iza neke planine počela je da pada kiša

Idem da spavam

Ti mi diše vazduh

Idem da trčim

Plaće što ne može da rodiš

U nekom praznom delu neba

kuca srce

Oh

Ne otvaram se za tebe

Izad neke visoke planine

pretvorici se u duha

Sve će ti se otključati

samo nemoj da padaš

Radovan PAVLOVSKI

djenim konceptualnim značenjima (ejjina, odrine, gustijerna, lještaci, itd.). No i to nije dovoljno, jer on čeze za jednom bujnom orkestracijom i zato ovim kao i sličnim riječima daje nova attributivna značenja stvorivši tako bar za hrvatsku poeziju neobičan kodeks metafora. U metafori svi češće i češće dolazi do antagonizma između apstraktnih misli o predmetu, kao pojmu i njegovoj čulnoj predstavi. Tu je izvor čuda o kome je nadrealizam toliko budno sanja. Maniristička dosljednost kojom se odlikuje njegovo pjesništvo zadržava se izmišljanjem nepoznatog u sferi poznatog (mravice oči kriesnica, — u snjeđu prekrivena djetelinom, — staklena bedra ljubavnika, — slavuji gustijerna, — osušenom kašju, — srne ispod snijega, — prasnikom svog spolova, — malaki snijeg itd.).

Elementi retorike samo još više otkrivaju smisao rječnika za pjesmu čija uloga nije iscrpljena muzičkom vrijednošću pojedinih riječi, nego se prenosi i na polje magije i tamo se identificira s magičnim formulama vraca. Sve s očitom pažnjom birane riječi amuleti su što u kjesnik pjesnik stavlja u svoje dijelo kao simbole individualnosti, koji pjesmu ostavljaju izvan domaćeg svakodnevnog i ponovljivog. Često visoki oblici (oda, elegija) s izrazitim gestama obraćanja služiteljstvu, nisu ništa drugo nego oči kriesnica, — u snjeđu prekrivena djetelinom, — staklena bedra ljubavnika, — slavuji gustijerna, — osušenom kašju, — srne ispod snijega, — prasnikom svog spolova, — malaki snijeg itd.).

Taj manje više neodredjeni, pa čak iščitni za volju i samodobrek poredak nije samo plod hirovitog iškustva oblika, nego je to imantentna posledica svih onih nepodudaranja riječi i predmeta koja sada počinje izražavati najdublje depresije maleste koja ne može pobijediti u borbi s realijama. U toj izmješanoj subjektivnosti koja bi htjela biti objektivna geografija teško je odijeliti pravi povik pjesništva od manje čuvenosti. Ovdje više ne pomažu ni muzički polivalente riječi da se sakrije ona loše prevedena konkretnost početka koju pjesništvo spontano prenosi na slobodu misli, nama jedino preostaje da se obratimo i pjesničkoj koncepciji. Međutim, uokolo smisla ostane i suviše privatnog značaja, onda unijete poezije susrećemo obozavanje kao niz skuplavača čija je svrha već odatljivo zaboravljena.

12. Poezija nužno zahtijeva prirodnost. Neposrednost poezije manifestira se u pjesmi samoj. Golob je toga svjeđan, ali kulteranom njegove poezije konstruiran, zamišljen taj osjećaj priori preizire i pjesnik ga pokušava simulirati jednim izravnenim semantičkim voluntarizmom, tj. čestom upotrebo neobičnih i lijepih riječi, no organski nepovezanih uz strukturu našeg govornog jezika, koji ide za upoznavanje a ne za finim distinkcijama. One ovde nisu semantički opravdane, jer njihova je funkcija budjenje slušne imaginacije koju ovo pjesništvo nužno zahtijeva od čitača.

Tako Golob stvara rječnik za poeziju i te riječi koje uводi u svoje pjesništvo suviše su lijepe i krhke da bi mogle podnijeti golem teret pjesničkog značenja

11

Zbog svih osobina koje smo spomenuli o ovom pjesništvu fragmenten je teško govoriti kao o beskrajnoj slobodi izmišljanja. Blže smo instinično tvrdimo li da se zapravo radi o ograničenoj, no stiliziranoj stvarnosti doživljenoj kroz narkotik sliku. Svrha tog pjevanja nije u tome da otvrije strastan nerед postojanja, nego jedino u tome da izradi ljudskost pjesničke akcije.

Mjera tog svijeta mehaničke i sensualne okruglosti je pjesma sama, no ne samo lirika nego i jedan gorgonski zagrijaj riječi.

Branimir DONAT